

Seminarska naloga
pri predmetu GLASBE

JOSEPH HAYDN

KAZALO

kazalo	2
uvod	3
življenjepis	4
simfonija številka 101 (Ura)	6
dela	8
povzetek	9
viri	11

Uvod

Haydn je bil prvi skladatelj, ki se je zavedel simfonične oblike, in jo tudi izkusil. Ker je trideset let služil na dvoru Esterhazijev, in je bil tam zelo osamljen, je postal domisel in izviren. Na voljo je imel orkester poklicnih glasbenikov, in je lahko z njimi eksperimentiral, kakor mu je bila volja. Ustvarjal je zelo dobre simfonije in še ostala druga dela. Uradno mu pripisujejo 108 simfonij. Svoje prve simfonije je napisal, ko je bil star okoli 29 let. Ker je imel pod sabo zelo dobre glasbenike, je sestavljal zelo zahtevne simfonije (Hornsingnal- to je lovska simfonija, znana je po tem da morajo biti izvajalci zelo dobri hornisti). Ko je bil utrujen je delodajalcu namignil da bi on in njegov zbor potrebovali malo dopusta tako, da je napisal simfonijo slovesa, in proti koncu je začel zbor odhajati z odra. Haydn je skozi simfonije včasih izrazil svoje počutje in svoje misli.

Življenjepis

Joseph Haydn se je rodil 31. marca, leta 1732, v Rohrauu. Izhaja iz malomeščanske družine. Njegov oče je bil kolarski mojster in kmet, ki je imel rad ljudsko glasbo.

Ko je bil Joseph Haydn star sedem let, ga je stolni kapelnik Georg Reutter vzela na Dunaj, kot pevca v zboru sv. Štefana. Tam je dobil svoj prvi glasbeni pouk. Ko je Haydn mutiral ga je Reutter vrgel na cesto. Imel je srečo in je spoznal obubožanega pevca in učitelja glasbe Michaela Spanglerja, ki mu je ponudil stanovanje. S trudom si je utr pot kot samostojen glasbenik. Preko nekega učenca je spoznal italijanskega skladatelja Nicola Antonia Porporo. Pri njemu se je naučil prvih temeljev kompozicije. Preko Porpore mu je bil omogočen dostop do plemstva. Leta 1757 ga je plemič Karl Joseph von Furnberg povabil v svojo hišo na deželi, kjer je Haydn napisal svoje prve godalne kvartete, ki so bili sprejeti z velikim navdušenjem. Ta plemič, je Haydna priporočil češkemu grofu Ferdinandu Maksimilijanu, ki ga je leto pozneje vzel

v službo za kapellmeistra. Za to prvo stalno službo je dobival po dvesto goldinarjev na leto, in imel je zastoj hrano in stanovanje. Tam je skrbel za 16 članski orkester.

Svojo prvo simfonijo je napisal leta 1759, in jo je izvedel z orkestrom grofa Morzina. To je slišal tudi grof Esterhazy, poznejši Haydnov delodajalec.

Ko je imel Haydn malo več denarja, je začel misliti na ženitev. Zaljubil se je v svojo učenko, vendar mu ona čustev ni vračala. Nato se je poročil z njeno starejšo sestro. Zakon se ni posrečil. Žena ni imela rada glasbe, in je bila zlovoljne narave. Zelo rada ga je jezila, uničevala je njegove rokopise.

Ker je leta 1761 grof Morzin umrl, je Haydn ostal brez službe. V službo ga je zato vzel knez Paul Anton Esterhazy. Ponudil mu je mesto kapelnikovega pomočnika. Pri tem knezu je skrbel za majhen, vendar imeniten orkester. Leta 1766 je Haydn prevzel mesto dvornega kapelnika, ker je njegov predhodnik umrl. Ker je postal kapelnik je lahko pisal cerkveno glasbo. Istega leta se je Esterhazy preselil na poletni dvorec imenovan Esterhaza. Tam sta bili za Haydna dve novosti: lutkovno gledališče in operna hiša. S tem je začel Haydn pisati zelo uspešne opere. Leta 1768 je bilo 125 predstav, na katerih so predstavili 17 oper.

Leta 1779 se je Haydn povezal z založniško hišo Artaria. Ker je s knezom sklenil novo pogodbo, je Haydn vse njegove skladbe po letu 1779 zaupal Artarii. S tem sta Haydn in založba veliko zaslužila, prav tako je Haydn zaslovel v tujini. 1785 leta je, tako kot Mozart, Haydn postal član dunajske prostozidarske lože. Zaradi tega je raslo prijateljstvo med Mozartom in Haydnom. Haydn je nekoč rekel njegovemu očetu, da ima Mozarta za največjega skladatelja.

Ker je leta 1790 umrl Haydnov delodajalec, se je Haydn vrnil na Dunaj. Tam je spoznal organizatorja koncertov v Londonu-Johana Petra Salomona. Salomon ga je pozneje angažiral za niz koncertov v Londonu.

Haydn se je odločil, da odpotuje v London. Od Mozarta se je poslovil na kosilu, kjer sta oba jokala. 15. decembra 1790 se je odpravil v Anglijo, kjer je v Londonu dirigiral dvajset koncertov. Prvi koncert v tej sezoni je Haydn dirigiral 11.3.1791, ki je bil zelo uspešen. Haydn je postal ljubljenec angleške družbe, in marsikdo je upal da se bo za stalno naselil v Londonu. K sebi na dvor ga je povabil Waleški princ, in mu podelil naslov doktorja glasbe.

V začetku leta 1792 je Haydn izvedel, da mu je umrl najboljši prijatelj-Mozart. Pozneje istega leta, se je vrnil nazaj na Dunaj. Med potjo se še je ustavil v Bad Godesburgu, kjer mu je mlad skladatelj predstavil svojo kantato, in ga prosil za

oceno. Haydn je pohvalil njegovo kantato, in mu obljubil da, če bo kdaj prišel na Dunaj, mu bo z veseljem za učitelja. Ta skladatelj, je bil Bethowen, in je Haydnovo ponudbo sprejel pozneje istega leta. Njun odnos ni bil tako dober, kot z Mozartom.

Leta 1794 se je spet vrnil v London. Ta obisk je bil še uspešnejši od prvega. Dobil je ponudbe, da bi ostal, vendar ga je skrbelo da bo zaradi vojne z Napoleonom, Anglija odrezana od celine.

Leta 1795 je Haydn zapustil London, in se vrnil na Dunaj. Na Dunaju je dokazal da je umetniško dozorel in da je njegov navdih neomajen. Njegov pokrovitelj je opustil bivanje v Esterhazi, in si izbral rezidenco v Eisenstadtu. Tam je Haydn opravljal službo kapelnika. V tej službi je moral poleg običajnega dela, napisati mašo za god žene kneza Nikolausa. Niz šestih maš je pokazal, kako velik umetnik je.

Največji dosežek, ki pomeni krono Haydнове starosti, je oratorij Stvarjenje. To skladbo je pisal vse leto 1797 in še del naslednjega. Njegov libretist Gottfried van Swieten je zbral skupino dunajskih aristokratov, ki so privolili da bodo podprli zasebno izvedbo.. Krstna izvedba je bila 29. in 30. aprila 1798. po popravkih je bilo prvič javno predstavljeno 19.3.1799, dirigiral je Haydn, dvorni kapelnik Salieri pa je igral klavir.

Haydn in Swieten sta po uspešnem oratoriju sklenila, da bosta sklenila moči še za en oratorij. Besedilo, ki sta ga izbrala je bilo od Jamesa Thompsona- The Seasons (štirje letni časi). Haydn je delo začel pisati leta 1799, zaradi slabega zdravja pa ga je končal leta 1801. prva javna izvedba tega dela, je bila v Retudni dvorani. Leta 1802 mu je umrla žena. 1805 leta je z Ellserjem ustanovil tematski krog.

Tiste dni preden je Haydn umrl so Dunaj zasedli Francozi. Napoleon je pred njegovo hišo dal postaviti častno stražo. Umrl je 31.5 1809 od starosti in izčrpanosti. Pokopan je v Eisenstadtu.

Simfonija št. 101 v D-duru (Ura)

Ta simfonija je nastala med drugim obiskom Haydna v Londonu. Vzdevek je dobila po njenem tiktakajočem ritmu, ki se vztrajno ponavlja v vsem drugem stavku.

PRVI STAVEK: Adagio, Presto (počasi, hitro)

Uvod je resnoben in miren, pusti pa vtis kakor da bi se oblikoval iz megle nad Temzo: nedoločno, megličasto zvenenje rodi v počasno melodijo, ki si negotovo tipa pot v mraku. Po tem se megla razbeži in posije sonce. Začne se presto z prvimi violinami. Pri ponovni predstavitvi violin, se pridružijo še flavte. Potem sledi tradicionalni drugi subjekt, ki je povezan z glavno temo. Za trenutek se glasba približa histeriji, vendar se ob padanju lestvice vrne na začetni presto. Tukaj lahko opazimo kako Haydnove fraze razpadajo na nepričakovano nepravilne skupine taktov, kar daje občutek, da te glasbe ni mogoče napovedovati. Edino kar lahko napovemo je to, da se bodo zanesljivo ponavljale nepričakovane reči. to se pokaže v izpeljavi. Začne se z namigi na drugi primer. Glasba postaja grozeča, hitrost tega dela jemlje dih. Izpeljava se konča z padajočo lestvico flavte. Sedaj je na vrsti repriza, ki prinaša svoja presenečenja. Glavno temo si sposojajo violončela in violine, nato pa zaključi solo flavta.

DRUGI STAVEK: Andante (zmerno počasi)

Ura začne tiktakati v dveh fagotih, ki ju s pizzicatom podpirajo druge violine, violončeli in kontrabasi. Cel stavek se vrti okoli te teme, in se pozneje zaplete. Na koncu prvega kratkega odseka se tema ponovi in drugi odsek se začne z izpeljavo C-ja iz 3. primera. Glasba zdrsne v D-dur, da nas pripravi na drugi del. Nad vsem tem oboa drži solo iz enega samega tona, potem se pa pridruži violinam, in skupaj zaigrajo glavno temo, ki je spremenjena. Čez nekaj časa se ura nenadoma ustavi. Ko se spet oglasi je tonska višina malce spremenjena, temo pa igrajo glavne violine. Potem nastane nekakšen prepir kjer se glasbila prepirajo med seboj, kdo bo nadaljeval glavno temo. Na koncu se vse izteče dobro, in vsi skupaj zaigrajo glavno temo.

TRETJI STAVEK: Menuet in trio: Allegretto (pretežno živahno)

Ta stavek je podoben simfoniji Z udarcem po pavkah, vendar lahko tudi rečemo da sta si ti dve deli zelo različni. Prvi odsek predstavi dostojanstveno razpoloženje z čvrstim ritmom, medtem, ko je drugi del miren. Haydn v tem delu 3. stavka uporabi eno izmed njegovih šal. Ljudi je zelo presenetil, ko je stavek napisal tako, da proti koncu drugega dela trčita F in E-dur.

ČETRTI STAVEK: Vivance (živahno)

Ta stavek je zelo živahen, in zelo spremenljiv. Glasbila poskakujejo z tona na ton, iz dura v mol. Na koncu se vse konča kot ena velikanska fuga.

Dela

Haydn nam je zapustil veliko njegovih del, ki so vsa zelo imenitna. Njegova dela so:

- simfonije **104**
- uverture **16**
- divertimenti, 4 ali več• stavč• ni **47**
- godalni kvarteti **83**
- divertimenti v treh stavkih **11**
- godalni trii **21**
- različ• ni dui **16**
- koncerti za različ•ne instrumente
- marš-i **7**
- plesi **29**
- različ• na dela za bariton **12**
- trii za bariton, violino (ali violo) in violonč• elo **126**
- dui z baritonom **25**
- koncerti za bariton
- divertimenti s klavirjem **13**
- trii s klavirjem, violino ali flavto in violonč• elom **40**
- klavirski dui
- klavirske sonate **52**
- klavirske skladbe **12**
- klavir štiroč• no **2**
- klavirski koncerti **11**
- skladbe za mehnič• no uro (*flavtna ura*) **1-32**
- instrumentalna dela v zvezi s skladbo *Sedem zadnjih besed*,
- koralna verzija skladbe *Sedem zadnjih besed*,
- oratoriji **3**
- maše **14**
- druga sakralna dela
- kantate in arije z orkestrom
- 2, 3 in 4 stavč• ne pesmi
- pesmi in kantate s klavirjem
- kanoni ,sakralni **10**, posvetni **47**
- opere **13**
- marionetne opere
- naključ• na glasba
- priredbe 273 škotskih in 60 valižanskih ljudskih pesmi

Povzetek

IME SKLADATELJA: Joseph Haydn

NASLOV SKLADBE: Simfonija št. 101 v D-duru (URA), 2. stavek: Andante

GLASBENO OBDOBJE: Klasicizem

GLASBENA OBLIKA: simfonija

IZVAJALEC: simfonični orkester

ZNAČAJ: _____

Joseph Haydn se je rodil leta 1732, v Rohrau. V otroških letih je pel pri zboru svetega Štefana na Dunaju. Tam je nehal peti pri osemnajstih. Našel si je podnajemniško sobico, katere lastnik je bil glasbenik, ki je Haydna učil. Preko nekega učenca se je spoznal z Nicolom Antoniom Porporo. Preko njega je spoznal svojega prvega delodajalca. Najboljši delodajalci v njegovem življenju so bili Esterhazyevi. Pri njih je delal trideset let. Tam je napisal svoja največja dela, ker je bil osamljen, in je imel vedno na voljo zelo dober orkester. Po tridesetih letih dela v Esterhazy, ga je knez, ki ni dal veliko na glasbo, odpustil. Ker je bil končno svoboden se je odločil da bo šel v London. Tja je odšel predstaviti niz dvajsetih koncertov. Simfonije, ki jih je ustvaril tam, je poimenoval Londonske simfonije. Teh je bilo 12. Med prvim obiskom v Londonu, je umrl njegov najboljši prijatelj; W.A. Mozart. Po končani sezoni, se je Haydn vrnil na Dunaj. Med potjo je srečal pozneje zelo znanega skladatelja Ludwiga van Beethovna. Haydn ga je pohvalil in mu rekel, da če bo kdaj prišel na Dunaj, ga bo z veseljem učil. Dve leti pozneje se je spet vrnil v London. Kraljica mu je ponudila da bi tam ostal, vendar je odklonil, ker bi bil rad ostala leta preživel na Dunaju. Njegovi zadnji največji skladbi sta bili oratorija Stvarjenje in Letni časi.

Umrl je leta 1809 med vdorom Francozov na Dunaj.

Napisal je 750 avtorskih del in 330 priredb.

Njegova pomembnejša dela:

- simfonija št. 101-Ura
- simfonija št. 94-Presenečenje
- oratorija Stvarjenje in Letni časi
- cesarski kvartet

veliko godalnih kvartetov

Simfonija št. 101-Ura

14. stavek: Najprej je glasba resnobna, mirna, potem pa se iz te resnobe razvije vesela melodija. Nekje na sredini se ta vesela glasba približa histeriji, potem pa se umiri. V drugem delu prvega stavka nastane zmeda med instrumenti. Konec stavka konča umirjena flavta.
15. stavek: Takoj na začetku začne tiktakati ura. Stavek se vrti okoli te teme, ki se ponavlja skozi cel stavek v različicah. Proti koncu postane glasba nekoliko grozljiva, vendar se še veno sliši ritem ure. Kar naenkrat se ura ustavi. Potem nastane prepir med glasbili, kdo bo prevzel glavno temo. Na koncu stavka se sporazumejo in vsi skupaj zaigrajo začetno temo.
16. stavek: V tem stavku Haydn uporabi eno njegovih šal. Narejen je tako, kot bi zavlada zmeda. Poslušalec dobi občutek, da je solist pozabil vstopiti, nato bi morale violine spremeniti svojo harmonijo, vendar je ne, zato trčita E in F-dur.
17. stavek: Prvi del je zelo razgiban, živahen, vesel, medtem ko v drugem delu glasba skoči v d-mol. Tukaj postane glasba zelo divja. Po tem glasba spet skoči v D-dur, kar prinaša mirno nadaljevanje, vendar se vse skupaj spremeni v velikansko fugo, in potem se takšnim tempom konča.

18. **Viri**

- Kurt Honolka. 1983. Svetovna zgodovina glasbe. Ljubljana: Mladinska knjiga
- Kovačevič Krešmir. 1988. Leksikoni Cankarjeve založbe: Glasbeniki. Ljubljana: Cankarjeva založba
- Klemen Kocjančič. 2005. Joseph Haydn. Wikipedija. HTML. 25.10.2005. http://sl.wikipedia.org/w/index.php?title=Joseph_Haydn&action=history. 26.11.2005
- Mojstri klasične glasbe in njihova dela, Haydn. 1994. Ljubljana, Mladinska knjiga